

Khai thác ngữ liệu thực trong giảng dạy kỹ năng giao tiếp tiếng Anh

Nguyễn Mỹ Bình*

*Khoa Ngoại ngữ, Đại học Bách khoa Hà Nội

Received: 08/04/2024; Accepted: 16/04/2024; Published: 26/4/2024

Abstract: This article discusses the benefits that authentic materials can bring to foreign language learners, especially in developing their language communication skills such as listening and speaking. Research has proven that authentic materials best reflect the use of authentic language among native speakers, thus playing an important role in connecting the knowledge and skills taught in the classroom with real life situations. Authentic materials are also deemed suitable for pedagogical purposes, exploiting interesting topics and increasing learners' motivation. Popular sources of authentic materials like TED Talks and podcasts can easily be accessed online or offline, encouraging self-regulated learning and can be used for different educational purposes, while deepening the learners' knowledge.

Keywords: Authentic materials, authenticity, language communication skills, English listening skills, English speaking skills.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, nhiều nghiên cứu đã cho thấy ngữ liệu thực (authentic materials) đóng một vai trò vô cùng quan trọng trong việc giảng dạy ngoại ngữ nói chung và giảng dạy kỹ năng giao tiếp nói riêng, giúp người học có khả năng sử dụng ngoại ngữ linh hoạt, tự nhiên và chủ động nhờ được đặt vào trong môi trường ngôn ngữ thực, hay nói cách khác là ngữ cảnh hoá lớp học. Đây là một vấn đề mà các sách giáo khoa (SGK) truyền thống chưa giải quyết được do ngữ liệu sử dụng trong SGK thường xa rời với thực tế giao tiếp xã hội, thiếu sự kết nối giữa lớp học và nhu cầu của người học trong thế giới thực. Do vậy, cách tiếp cận khai thác nguồn ngữ liệu thực để giảng dạy kỹ năng giao tiếp bằng tiếng Anh là một giải pháp phù hợp với xu thế phát triển của lĩnh vực giảng dạy ngoại ngữ hiện đại, mang tính thực tiễn và sáng tạo cao, tạo hiệu ứng tích cực, nâng cao động cơ học tập của người học, đáp ứng tốt hơn và gần gũi hơn với mục tiêu của người học, cung cấp cho người học ngôn ngữ thực để họ có thể giao tiếp một cách tự tin, linh hoạt trong mọi tình huống thường ngày.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm ngữ liệu thực (authentic materials)

Học liệu sử dụng ngữ liệu thực là học liệu không được biên soạn riêng cho mục đích giảng dạy ngôn ngữ mà khai thác những ngữ liệu giao tiếp thực tế trong cộng đồng sử dụng ngôn ngữ đích. Do vậy dạng học liệu này phản ánh cách sử dụng ngôn ngữ tự nhiên của người bản xứ và được tạo ra để đáp ứng các mục đích giao tiếp xã hội, văn hóa trong đời thực.

Những học liệu này có thể ở dạng văn bản như bài báo, bài đăng trên blog (một dạng nhật ký trực tuyến), cũng như các ngữ liệu nghe nhìn khác như phim ảnh, chương trình truyền hình, các video được đăng tải trên các nền tảng mạng xã hội, hoặc podcast (chương trình phát thanh đăng tải trên Internet).

Có thể nói, các nguồn học liệu thực có khả năng phản ánh tốt nhất cách sử dụng ngôn ngữ thực của người bản ngữ, do đó đóng một vai trò quan trọng trong việc kết nối các hoạt động trong lớp học với các tình huống trong thế giới thực. Ngôn ngữ thực cũng được cho là phù hợp với mục đích sư phạm, thú vị và tạo được động lực cho người học, đặc biệt là đối với những người học có trình độ cao. Chan (2013) lập luận rằng các nguồn học liệu thực tương đối dễ tìm kiếm và thú vị hơn các học liệu được đặc biệt tạo ra cho mục đích sư phạm như SGK. Chaves (1998, trang 111) đã khẳng định rằng “ngữ liệu đầu vào xác thực cho phép người học tiếp xúc với nhiều dạng ngữ liệu hơn và có nhiều lợi ích đối với sự phát triển năng lực giao tiếp của người học».

Tuy nhiên, một số học giả cũng thể hiện sự lo ngại về tính khả thi của việc sử dụng các nguồn học liệu thực trong các lớp học ngoại ngữ vì chúng có thể ẩn chứa những yếu tố văn hoá, ngôn ngữ quá khó để người học xử lý. Bên cạnh đó, để việc khai thác nguồn học liệu thực một cách hiệu quả, bản thân người học phải cảm thấy mối liên kết cá nhân với học liệu đó và phải thực sự quan tâm tới nội dung đang được khai thác. Ngoài ra, cũng cần nhấn mạnh tầm quan trọng của ngữ cảnh, bởi ngôn ngữ thực đối với người bản

ngữ lại không có thực đối với người học, và nếu thiếu các điều kiện ngữ cảnh mà người học có thể xác thực ngôn ngữ thì học liệu đó sẽ không có nhiều giá trị. Do đó, để cách tiếp cận này thực sự mang lại lợi ích cho người học, giáo viên cần phải xây dựng bối cảnh lớp học phù hợp để làm cho quá trình học tập trở nên gần gũi hơn với thực tế. Tuy nhiên, nhiều nhà nghiên cứu cho rằng việc bối cảnh hóa lớp học sao cho sát với bối cảnh giao tiếp thực tế là khá khó khăn.

Mặc dù quan điểm đối với việc sử dụng ngữ liệu thực trong các lớp học ngoại ngữ vẫn còn gây tranh cãi nhưng hiện nay, ngày càng có nhiều ý kiến đồng thuận rằng đây là một cách tiếp cận có lợi cho quá trình học tập, với điều kiện là nó được sử dụng đúng cách. Do đó, một yếu tố trung gian nhằm đảm bảo cho việc khai thác hiệu quả các học liệu thực là thiết kế các hoạt động học để phục vụ nhu cầu của người học ở nhiều trình độ khác nhau như làm quen với từ vựng và các tính năng diễn ngôn, hoặc chia ngữ liệu đầu vào thành các phân đoạn vừa sức với người học.

2.2. Một số nguồn ngữ liệu thực phù hợp với giảng dạy giao tiếp bằng Tiếng Anh

2.2.1. TED Talk

Trong những năm gần đây, những video TED Talk (viết tắt của Technology - Công nghệ, Education - Giáo dục, Design - Thiết kế) đã và đang được sử dụng khá phổ biến. Theo Li và Li (2021), TED Talk là một video ghi lại một bài thuyết trình về một chủ đề hoặc ý tưởng mang tính độc đáo, tiên tiến hoặc truyền cảm hứng do diễn giả là người bản ngữ trình bày. Những bài thuyết trình TED Talk thường về nhiều lĩnh vực, từ công nghệ, nghiên cứu y học đến văn hóa. Người học có thể dễ dàng xem TED Talk trực tuyến hoặc ngoại tuyến trên máy tính xách tay hoặc điện thoại của mình.

Điểm mạnh đầu tiên của các video TED Talk là sự đa dạng của các chủ đề hấp dẫn từ công nghệ đến giải trí, thiết kế, kinh doanh, khoa học hoặc những vấn đề đang nóng hổi trên toàn cầu, giúp khơi gợi sự hứng thú và thúc đẩy động lực học của người học. Giáo viên có thể dễ dàng lựa chọn video phù hợp với mục tiêu và chủ đề bài học của mình. Bên cạnh đó, để tự học, người học cũng có thể tự lựa chọn video về chủ đề phù hợp với sở thích và mối quan tâm của mình. Điều này cũng giúp thúc đẩy tính tự chủ và tự chịu trách nhiệm trong học tập của người học.

Website của TED Talk cũng có một tính năng độc đáo là “bản ghi lời thoại mang tính tương tác” được tích hợp vào mỗi video. Người học có thể vừa đọc bản ghi bằng cả ngôn ngữ nguồn và ngôn ngữ đích, vừa nghe hoặc xem video, nhờ vậy cải thiện kỹ năng nghe hiểu cũng như tích lũy thêm nhiều kiến thức về chủ đề

đang được trình bày. TED Talk có thể giúp người học trở thành những người có nhận thức và tư duy phản biện hơn, đồng thời chúng cũng có thể giúp giáo viên truyền tải kiến thức tới người học nhanh hơn.

Lợi ích thứ ba là nguồn video TED Talk có thể dễ dàng được tiếp cận bởi bất kỳ ai miễn là có thiết bị kết nối Internet, bao gồm máy tính bảng, điện thoại thông minh, máy tính xách tay và máy tính để bàn. Người dùng có thể truy cập bằng nhiều ngôn ngữ, với chất lượng thông tin và độ chính xác cao. Ngôn ngữ sử dụng trong các bài thuyết trình cũng chuẩn mực, phù hợp với mục đích giáo dục, đồng thời không bị mất đi “tính xác thực” (authenticity) của ngôn ngữ bản địa. Tốc độ nói cũng có thể điều chỉnh nhanh chậm một cách dễ dàng – đây là một chức năng đặc biệt có ích với việc luyện kỹ năng nghe hiểu.

Nhiều nghiên cứu đã được thực hiện để tìm hiểu tác dụng thực nghiệm của các video TED Talk và kết luận rằng TED Talk có thể thúc đẩy kỹ năng nghe hiểu nhiều phương ngữ tiếng Anh khác nhau, đồng thời nâng cao kỹ năng giao tiếp và sự tự tin của người học. Bên cạnh đó, các bài giảng TED Talk còn có tác động tích cực đối với động lực theo đuổi đam mê của bản thân người học. Gagen-Lanning (2015) đã chứng minh rằng sau khi được huấn luyện về các chiến lược siêu nhận thức, những người tham gia nghiên cứu có thể sử dụng video TED Talk một cách hiệu quả để thúc đẩy kỹ năng nghe của họ trong môi trường học tập tự định hướng. Thậm chí, một số học giả còn khẳng định TED Talk có thể giúp cải thiện khả năng lý luận và kỹ năng viết học thuật bằng tiếng Anh của người học.

2.2.2. Podcast

Thuật ngữ “podcast” là sự pha trộn của hai từ: “iPod” (một thiết bị nghe nhạc của hãng Apple, phổ biến vào những năm 2000) và «phát sóng» (broadcast). Tuy nhiên, trong ngữ cảnh đương đại, podcast có thể được định nghĩa là các nội dung kỹ thuật số ở dạng văn bản, hình ảnh, âm thanh và video về các chủ đề hoặc ý tưởng cụ thể, có thể được tải xuống thông qua dữ liệu nén trực tuyến hoặc RSS (Really Simple Syndication - một định dạng tập tin XML được tạo ra để dùng trong việc chia sẻ tin tức web) (Escobar, 2018). Theo Lazzari (2009), podcast là một cách phát tán bất kỳ tệp phương tiện kỹ thuật số nào qua Internet để phát lại trên trình phát đa phương tiện di động. Podcast đã trở nên rất phổ biến do ngày càng có nhiều phần mềm và công cụ miễn phí để tạo podcast cùng với sự phát triển nhanh chóng của Internet bằng thông rộng và các thiết bị di động như điện thoại thông minh hoặc máy tính bảng. Theo Al Sheef và Althobaiti (2019), có bốn loại podcast: (i) podcast âm thanh, thường ở định dạng

MP3 với kích thước tệp tương đối nhỏ và dễ sản xuất, (ii) vodcast hoặc podcast video, bao gồm nội dung video và âm thanh, (iii) podcast nâng cao, thường ở định dạng MP4 là sự kết hợp giữa podcast âm thanh với hình ảnh được đồng bộ hóa, liên kết URL đến các trang web và điểm đánh dấu chương và (iv) video ghi hình lại màn hình kèm theo âm thanh tường thuật. Đặc điểm chung của tất cả các loại podcast này là ngôn ngữ sử dụng đều đảm bảo “tính xác thực” (authenticity) của ngôn ngữ bản địa.

Trong bối cảnh giáo dục, Nwosu và cộng sự (2017) khẳng định podcast là một công cụ lấy người học làm trung tâm, cho phép phát triển và phân phối nội dung giáo dục một cách hiệu quả. Podcast có thể khai thác mọi lĩnh vực được người học quan tâm, thúc đẩy quyền tự chủ của họ dựa trên sở thích và nhu cầu của bản thân. Ngoài ra, khi nghiên cứu nhóm đối tượng là người học ngoại ngữ ở độ tuổi học sinh phổ thông với đặc điểm là thường mất tập trung và giảm chú ý sau khoảng thời gian năm phút, Singh (2017) đã chứng minh được rằng podcast có thể là một công cụ phù hợp và hiệu quả để rèn luyện các kỹ năng ngôn ngữ, đặc biệt là các kỹ năng nói. Tương tự như TED Talk, podcast có thể dễ dàng truy cập trực tuyến hoặc lưu về thiết bị cá nhân để mang theo mọi lúc mọi nơi, đồng thời tốc độ nói có thể tùy chỉnh nhanh chậm để phù hợp với trình độ của người học. Nhờ đó, nó khuyến khích việc học tập một cách tự chủ, tăng khả năng kiểm soát của người học sinh đối với việc học của bản thân. Có thể nói, podcast là một nguồn tài nguyên vô cùng giá trị, có thể được sử dụng cho các mục đích giáo dục khác nhau và làm sâu sắc thêm sự hiểu biết của người học (McGarr, 2009).

Trong thực tiễn, podcast có thể được khai thác theo hai hình thức, một là được sử dụng như một nguồn ngữ liệu đầu vào để người học ngoại ngữ rèn luyện khả năng nghe hiểu, và hai là sử dụng như một dạng bài tập để thúc đẩy kỹ năng nói bằng cách yêu cầu người học tự ghi âm và sản xuất ra podcast của riêng mình. Nhiệm vụ này buộc người học phải làm việc theo nhóm, cộng tác với nhau để thực thi các kỹ năng giao tiếp cũng như xây dựng nhóm (Al Fadda & Al Qasim, 2013; Lonm & Teasley, 2009).

3. Kết luận

Với sự phát triển của công nghệ, đặc biệt là Internet, việc sử dụng các học liệu thực để giảng dạy đã và đang là một xu hướng trong các lớp học ngoại ngữ, đặc biệt là trong việc phát triển các kỹ năng giao tiếp như nghe - nói. Tuy nhiên, để khai thác nguồn học liệu này một cách hiệu quả, giáo viên ngoại ngữ nên hiểu rõ khái niệm về tính xác thực, cũng như nhận

thức được những điểm mạnh và điểm yếu của việc sử dụng các học liệu thực trong các lớp nghe - nói tiếng Anh. Mặc dù việc sử dụng các học liệu thực trong lớp học có thể gây ra ít nhiều khó khăn cho giáo viên nhưng đa số nghiên cứu đã khẳng định rằng nó có thể giúp người học nâng cao nhận thức về ngôn ngữ giao tiếp tự nhiên, gia tăng sự hứng thú đối với ngôn ngữ đích và giúp họ kết nối những kiến thức, kỹ năng được học trong bối cảnh lớp học với các tình huống ở thế giới bên ngoài.

Bên cạnh đó, khi sử dụng các học liệu thực trong lớp học, giáo viên nên thiết kế các hoạt động đa dạng với độ khó tăng dần để giúp người học xử lý các yếu tố ngôn ngữ và văn hoá đi kèm theo nguồn học liệu. Một chuỗi các bài tập được thiết kế từ đơn giản đến phức tạp sẽ giúp học sinh hiểu rõ hơn nội dung học liệu, phát triển nhận thức về lời nói tự nhiên và giúp họ nắm được các đặc điểm âm vị học của ngôn ngữ đích thực sự. Có một thực tế là SGK hiện tại không thể đáp ứng nhu cầu cá nhân của người học với các mức độ thành thạo về kỹ năng thực hành tiếng khác nhau, do đó công việc của giáo viên là phải điều chỉnh tài liệu giảng dạy gốc sao cho dễ tiếp cận hơn với người học, giúp họ hiểu đầy đủ nội dung, cũng như phát triển kỹ năng ngôn ngữ của họ, từ đó đó thúc đẩy sự tự tin để giao tiếp bằng ngôn ngữ đích.

Tài liệu tham khảo

1. Al Fadda, H., & Al Qasim, N. (2013). From call to mall: The effectiveness of podcast on EFL higher education students' listening comprehension. *English Language Teaching*, 6(9). <https://doi.org/10.5539/elt.v6n9p30>
2. Al Sheef, M. M., & Althobaiti, N. (2019). The effect of audio-podcast on listening comprehension of EFL Saudi secondary stage students: Eastern Saudi province. *ةىبرتلأ فى فمعلأ ثحبلا فلجم*. <https://doi.org/10.21608/jsre.2019.88357>
3. Chan, J. Y. (2013). The role of situational authenticity in English language textbooks. *RELC Journal*, 44(3), 303-317. <https://doi.org/10.1177/0033688213500583>
4. Chaves, M. (1998). Learner's perspectives on authenticity. *IRAL*, 36(4), 277-306.
5. Escobar Sevilla, J. (2018). Integrating podcasts in the EFL classroom. A case study in 1° E.S.O. *Complutense Journal of English Studies*, 26, 193-217. <https://doi.org/10.5209/cjes.58382>
6. Gagen-Lanning, K. (2015). *The effects of metacognitive strategy training on ESL learners' self-directed use of TED Talk videos for second language listening* (Unpublished master's Thesis), Iowa State University, Iowa. <https://lib.dr.iastate.edu/etd/14355>.